

γμένοι από κάθε λογής δεσμού, μπορώ να ελπίζω πως θα πω λίγη αλήθεια. Κι αυτή είναι η μόνη μου θέληση».

«Συγγραφικές δυνάμεις. — Μούτυχε, επειδή λυπόμουν να πειράξω ανθρώπους με καλή πίστη, έστω κι ε βρισκότανε στην πλάνη, μούτυχε να μην πω όλη μου τη σκέψη. Τόσο μετάνιωσα γι' αυτό, που μίσσησα τον έαυτό μου. 'Ακόμα χειρότερο, είτε από μια κοσμική ανατροφή που μάς κάνει να προτιμούμε μιαν υποκρισία από μιαν αγένεια, είτε γιατί είμουνα ξεμακτωμένος και δεμένος από κάποιον δυνατότερό μου, μούτυχε να μιλήσω ενάντια στη συνείδησή μου. 'Από τις δυνάμεις αυτές κράτησα μιαν ατέλειωτη ντροπή».

«Μια ψεύτικη ιδέα σε κολάκευε. Μην αφήσεις να κολακεύεσαι, διώξε την από κοντά σου».

«Μια σκληρή αλήθεια σου κάνει άνω κάτω τις έποψές σου και σε κάνει να πονείς. 'Ορατος ο πόνος σου, γύρωψέ τον και μεγάλωσε μ' αυτόν, γιατί είναι λυτρωτής και γλυκός».

«'Η αλήθεια είναι παντού, με λίγοι μόνο τη νιώθουν».

«Γιατί να δικαίωσουμε την πλάνη, με την πρόφαση πως οι πολλοί τη λατρεύουν;»

«Κάλλιο να πεθάνουμε της πείνας, παρά να χορτάσουμε το στομάχι μας με το ψωμί της σκλητιάς. Και δεν είναι χειρότερη σκλητιά από το να υποτάζεσαι στο ψέμα του άλλου. Δεν είναι πιο άπαισία απάρνηση, από την απάρνηση της πίστης σου για να ευχαριστήσεις τους άνόητους και τους αγράμματους».

«'Ας σεβόμαστε κάθε ειλικρίνεια, γιατί είν' η πρώτη αρετή ενός ανθρώπου. 'Αξίζει να τη ζηλεύει κανένας, κι αν άκόμω βρίσκεται στην πλάνη».

'Απ' αυτή την ειλικρίνεια είναι γεμάτο όλο το βιβλίο του κ. Μ. κι αξίζει να την έχτιμήσουμε και να τη σεβαστούμε και μετς μ'όλες τις πλάνες όπου κάποτε πέφτει.

Και για να τελειώσουμε το σημείωμά μας αυτό, που έχει γίνει αρκετά μακρύ, δίνοντάς του ένα λογοτεχνικό χαρακτήρα, σημειώνουμε παρκαχάτου μερικά αποσπάσματα από το κεφάλαιο των Pensées choisies, όπου ο κ. Mercereau μιλάει για την τέχνη:

«'Η τέχνη που δεν έχει σκοπό να εξυψώσει είναι, ε θέλετε, παιχνιδάκι, διασκεδάση, με δεν είναι τέχνη».

«Έχτε το λέει είτε όχι, κάθε τέχνη είναι κοινωνική, γιατί κάθε τι που φέρνει τις βλαπείς συγκινήσεις, πλατύνει σύγκαιρα τη διανοήση, φωτίζει τα αίστήματα, δίνει διέξοδο στα πάθη, ισορροπεί τις ιδιότητες, κ' υπερτερεί έτσι περισσότερο από κάθε άλλο δημιουργήμα την κοινωνία».

Νά, και μερικά χαρακτηριστικώτατα λόγια του γι' αυτό που λένε «άκατάληπτο» στην τέχνη.

«Μπρός σενα πρόβλημα γεωμετρικό, ένας που ποτέ του δεν έμαθε μαθηματικά θα όμολογήσει άμέσως πως δεν καλοκαταλαβαίνει Κ' ένας που δεν ξέρει αριθμητική, δε θα θελήσει ποτέ να χρησιμοποιήσει στην τριγωνομετρία ή στην άλγεβρα. Νά, όμως τι βλέπουμε αιώνια στην τέχνη 'Ενας κύριος όποιοςδήποτε, που όλη του η ύπαρξη είναι αφρωμένη σενα όποιοςδήποτε δρόμο, έστω και διανοητικό, και που δε θα τολμούσε να βγάλει άχνα σε μιαν έπιστημονική συζήτηση, ε δεν είναι της ειδικότητάς του, φανιάζεται με καλή πίστη, πως είναι καλός, για να κρίνει ζωγραφική, γλυπτική, μουσική, φιλολογία σε ν'χε ανατραφεί στους κόρφους τους, ν'χε μπει στα μυστικά τους, ν'χε λύσει τις εξίσωσές τους».

«'Η σκοτεινάδα, η άνοησία, η άδεξιότητα βρίσκονται καμιά φορά λιγώτερο μέσα σενα έργο και πιο πολύ στο μάτι που τις ξεχωρίζει».

«Μια από τις κυριώτερες αιτίες που δεν καταλαβαίνει κανείς ένα έργο τέχνης είναι που ο καθένας είναι γεμάτος από κλισέ που έχουνε τυπωθεί μέσα του, κάποτε σύμφωνα με τα γούστα του, συχνότερα σύμφωνα με τα γούστα εκείνων που τον έχουνε με υήσε και θέλει πάντα να ταϊριάζουν μεταξύ, τα διαφρετικά όράματα του άλλου».

ΗΛ. Φ. ΗΛΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΚΙΑΣ

Οι καθαρευουσιάνοι θρηγούνε μια μεγάλη άπώλεια. Γιατί ο Σκιάς είτανε από τα πρωτοπαλλήκατα της καθαρεύουσας. 'Ο Σκιάς μαζί με το Χατζιδάκη, αυτοί κρατούσαν τον άγώνα εναντίον του Δημοτικισμού ύστερα από τον θάνατο του Κόντου και του Μιστριώτη. Ουσιαστικά ο γλωσσικός άγώνας δε ζημιώνεται τίποτα με το θάνατο του Σκιά. Το γλωσσικό ζήτημα, ύστερα, από τις θαυμάσιες εργασίες του Ψυχάρη είναι ουσιαστικά λυμένο από χρόνια. Και φυσικά λύθηκε υπέρ της ζωντανής γλώσσας. Μα ο Σκιάς άνηκε στη χορεία των στενοκεφάλων εκείνων που άκόμα και σήμερα επιμένουν να μη θέλουν να πεισθούνε. Πιθανό να είναι φυσικά άντικανον να άντιμετωπίσουνε γυμνή την αλήθεια. Γι αυτό είδαμε και το μακαρίτη,διώχτη άγριο της ζωντανής γλώσσας του έθνους. 'Οπου κίνημα άντιδημοτικιστικό και ο Σκιάς στη μέση. Δεν τονε στιγμάτιζε βέβαια αυτόν η άμαθία κ' η δημοκοπία κ' η κακή πίστη που χαρακτήριζε ένα μεγάλο προκάτοχό του, το Μιστριώτη. Αυτός είτανε κάπως λογικώτερος, ειλικρινέστερος και έπιστημονικώτερος. Το μεγαλύτερο του έπιχείρημα ο-

πὲρ τῆς καθαρεύουσας, ἐπιχείρημα πού τοῦ δεκτικοῦ-
σε τὴν πατριότητα, εἶτανε πὼς ἡ καθαρεύουσα δὲν
ἀποτελεῖ τεχνικὸ κατασκευάσμα ψεύτικο καὶ ἄψυχο,
ἀλλὰ εἶναι κι αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τίς πολλὰς ζωντανὲς δια-
λέκτους πού παρατηροῦμε στὴ γλώσσα μας. Κατα-
λάβαινε δηλαδὴ πὼς ἡ καθαρεύουσα εἶναι νεκρὸς
ὄργανισμός καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὴν ἀποδείξῃ πὼς
ἔχει κάποια σχέση μὲ τὴ ζωὴ.

Ἡ τελευταία γλωσσικὴ ἐμφάνιση τοῦ Σκιᾶ στι-
γματίζεται μὲ τὴν ἐκθεση τῆς ἐπιτροπῆς πού δημιούρ-
γησε τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας γιὰ νὰ δικαιολο-
γήσῃ ἐπιστημονικὰ τὸν ἐξοβελισμό τῆς Δημοτικῆς
ἀπὸ τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. Ὁ Σκιᾶς ἀναμάσησε πά-
λε μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐκθεση ὅλα τὰ γνωστὰ ἐπιχει-
ρήματα ἐναντίον τῆς δημοτικῆς πού προκαλοῦνε πιά
σήμερα τὰ γέλια καὶ τὸν οἶχτο.

Ἡ μικρὴ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ μακαρίτη δὲν
τοῦ ἐπῆρθε νὰ διαδραματίσῃ ἕναν πρωτεύοντα ρό-

λο στὸ πολυτάραχο αὐτὸ γλωσσικὸ δράμα. Δὲ στά-
θηκε οὔτε Κόντος στὴν ἐπιστήμη οὔτε Μιστριώτης ὡς
πρὸς τὴ φθοροποιὰ ἐπίδραση πάνω στίς ἀμόρφω-
τες μάξες. Εἶτανε ἕνας ψυχραῖμος συζητητὴς τοῦ γρα-
φείου μὲ πολὺ περιορισμένη καὶ στενὴ ἀντίληψη.
Μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη δὲ χάνει
τίποτα. Οὔτε ὁ γλωσσικὸς ἀγώνας θὰ νιώσῃ τὴ στέ-
ρηση του. Ὁ Σκιᾶς ἀγωνίστηκε ὅσο μπορούσε γιὰ
τὴν καθαρεύουσα. Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ ὅτι ζή-
τημα καθαρῆς πιά δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ἐπιστημο-
νικὴ ἀποψη. Ἄλλο ζήτημα ὅτι ὁ πολὺς λαὸς δὲ βρή-
κε ἀκόμα τὰ μέσα νὰ φωτιστῇ γιὰ τὴν ἀλήθεια. Σή-
μερα τὸ ζήτημα τίθεται μεταξὺ δημοτικῆς καθαρῆς
καὶ μιχτῆς. Ποιὰ ἀπὸ τίς δύο θὰ ἐπικρατήσῃ, εἶναι ζή-
τημα «πολιτισμοῦ» ὅπως σημειώνει ὁ Ψυχάρης. Ζή-
τημα πού συνδέεται μὲ τὴν **κοινωνικὴ** ἐξέλιξη πού
θὰ πάρῃ ὁ τόπος μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

«ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ»

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς στὸ «Ἐμπρός» τῶν 29 Ἰουλίου δη-
μοσιεύει τὸ ἀκόλουθο ἀρθρο γιὰ τὰ «Φιλολογικὰ
πορτραῖτα» μὲ τὸ ψηφίο «W».

Εἶνε ὁ τίτλος τοῦ νεοφανοῦς βιβλίου, τὸ ὅποιον
συνέγραψεν ὁ κ. Δ. Π. Ταγκόπουλος «Φιλολογικὴν
αὐτοβιογραφίαν» θέλει νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ εἰς τὸν
πρόλογόν του. Ὁ χαρακτηρισμός εἶνε ἀκριβής, ἀλλὰ
δὲν ἀρκεῖ νὰ διαγράψῃ μόνος αὐτὸς ὅλας τὰς ἀπό-
ψεις τοῦ πίνακος. Τὸν ἀπαρτίζουν περὶ τὰς εἴκοσι
καὶ πέντε περίπου μικρογραφικαὶ προσωπογραφίαι
ἀνθρώπων διακριθέντων ἢ ὀλωσθήποτε ἐμφανισθέν-
των εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν κα-
λῶν γραμμάτων καὶ πραγμάτων ἐντὸς μιᾶς τεσσαρα-
κονταετίας καὶ πλέον ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων μέχρι
τῶν νεωτέρων, ἀπὸ τῶν πατριαρχικῶν πατέων, τὰ
ἴχνη τῆς πορείας τῶν ὁποίων καθαρῶς κι' ἐντόνως
διαγράφονται εἰς τὸ παρελθόν, ἕως ὅτου ἀρχίζουν νὰ
καθίστανται ἀμυδρότερα, καθὼς συμβαίνει συχνά,
μέχρι τῶν Βενιαμὶν τῆς νεοελληνικῆς φιντασίας, τῶν
ὁποίων τὸ μέλλον διανοίγεται μόλις, καὶ ἄδηλον
ποῖον θὰ εἶναι τὸ τέρμα του. Πρὸς τοῦτοις τὰ πορ-
τραῖτ' αὐτὰ συμπληρώνονται καὶ οὕτως εἰπεῖν προ-
σωπογράφονται ἀπὸ τὴν μολυβρίδα τοῦ ζωγράφου,
συνοδευόμεν' ἀπὸ στίσσα τοῦ κ. Παπαδημητρίου,

τοῦ Βανδώρου καὶ ἄλλων. Ἡ αὐτοβιογραφία αὕτη,
διὰ νὰ εἶνε φιλολογικὴ κατ' ἀνάγκην ἀναποσπάστως
συνδέεται πρὸς τὴν ἱστορικὴν περίοδον, ἐντὸς τῆς ὁ-
ποίας ζῶσι καὶ κινεῖνται τὰ παρουσιαζόμενα πρό-
σωπα, διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡς γνήσιος δραμα-
τικὸς συγγραφεὺς ὁ κ. Ταγκόπουλος ἔκρινε προτιμό-
τερον νὰ αὐτοβιογραφῇ, παρὰ ἐὰν παρέτασεν ἀ-
μέσως, εἰς εἶδος ἀποκλειστικῶς ἀτομικῆς ἐξομολογή-
σεως, τὰς ἀναμνήσεις του. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ
πρόσωπα προσλαμβάνουν ζωὴν καὶ δεικνύουν συχνά
τὴν φυσιογνωμίαν των χαρακτηριστικὴν, ὅσον καὶ ἂν
ἐμφανίζονται ὡς νευρόσπαστα κινούμενα διὰ τῆς
κλωστῆς τοῦ σκηνοθέτου, δεξιῶς ὁμῶς καὶ ἐμπειροτε-
χνικῶς καὶ ὁ ἀναπαραστάτης των, χάρις εἰς τοὺς ἡ-
ρωάς του, δὲν ἀπομονοῦται, καὶ δὲν μᾶς παρουσιάζ-
εται αὐταρέσκως ἔστω καὶ ὡς γοητευτικὸς Νάρκισ-
σος. Εὐρίσκεται εἰς ἀδιάκοπον ἐπικοινωνίαν μὲ ἀνθρώ-
πους, κηδεμόνας του, καθὼς τοὺς θέλει καὶ τοὺς λέ-
γει, διδασκάλους του, ἱστοίμους του, μὲ αὐτοὺς τοὺς
ὁποίους τιμᾷ, μ' ἐκείνους τοὺς ὁποίους ὑπερτιμᾷ, μὲ
ἄλλους τοὺς ὁποίους, πιθανώτατα, ὑποτιμᾷ. Πιθανώ-
τατα, λέγω, διότι αἱ σελίδες αὐταὶ τοῦ κ. Ταγκοπού-
λου, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συνήθως διακρίνει τὴν δρᾶ-
σίν του μᾶς ἐνθυμίζουσιν πολὺ ὀλίγων τὸν διακρίνον-
τα τοῦτον συνήθη πολεμικὸν δημοσιογραφικὸν ἐνθου-
σιασμόν, καὶ πολὺ περισσύτερον ἴσως ἐκ πρεσβυτικῆς
διαθέσεως κλίσιν τινὰ πρὸς συγκατάβασιν καὶ πρὸς
ἀνεξιθρησκείαν, πρὸς ἀποχήν, πρὸς ἐγκαρτέρησιν.
Ἡ πεῖρα τοῦ βίου. Ἡ φιλολογικὴ αὕτη αὐτοβιογρα-
φία θὰ ἡδύνατο νὰ ὑπερτιμωρῇ καὶ κοινωνικὴ